

BORGARTING LAGMANNSRETT

DOM

Avsagt: 01.04.2020

Saksnr.: 19-140582ASD-BORG/02

Dommere:

Lagdommer	Kristel Heyerdahl
Lagmann	Kjersti Buun Nygaard
Ekstraordinær lagdommer	Anne Lise Rønneberg

Ankende part	Staten v/ justis- og beredskapsdepartementet	Advokatfullmektig Knut Magnus Klever Næss Advokat Ida Hjort Kraby
Ankemotpart	Vigdis Brandstorp	Advokat Helge Skaaraas

Saken gjelder krav om fastsettelsesdom for godtgjørelse for vergeoppdrag.

Saken reiser særlig spørsmål om fortolkningen av overgangsreglene i vergemålsloven av 26. mars 2010 nr. 9 § 101 nr. 2 og om innholdet i godtgjøringsreglene i samme lov § 30, jf. vergemålsforskriften § 16.

Vergemålsloven av 26. mars 2010 nr. 9 omtales i det følgende enten som vergemålsloven eller vergemålsloven 2010, mens vergemålsloven av 22. april 1927 nr. 3 omtales som tidligere vergemålslov eller vergemålsloven 1927.

Framstilling av saken

Tingrettens faktiske framstilling er ubestridt og legges uprøvd til grunn ved ankebehandlingen, jf. tvisteloven § 29-16 andre ledd:

Vigdis Brandstorp er advokat og driver egen advokatvirksomhet i Fredrikstad. I perioden 2006 til 2013 ble Brandstorp av overformyndet i Fredrikstad kommune oppnevnt som hjelpeverge i medhold av dagjeldende vergemålslov av 1927 § 90 a for en rekke vergetrengende personer. Det er ubestridt at Brandstorp ikke før oppnevningene hadde noen privat relasjon til noen av disse personene. Når det inkluderes en vergetrengende som flyttet til Moss og Brandstorp derfor mottok reoppnevning for samme oppdraget av overformyndet i Moss kommune, dreier det seg om vergeoppdrag for i alt 37 personer.

Mandatet for vergeoppdragene ble fastsatt med hjemmel i dagjeldende vergemålslov av 1927 § 90 b til å ivareta den vergetrengendes økonomiske interesser, være rettslig stedfortreder og være bindeledd mellom det offentlige hjelpeapparatet og den vergetrengende.

Det fremgikk av oppnevningene ikke noe uttrykkelig om godtgjørelsen for oppdraget. Imidlertid ble vergeoppdragene i praksis honorert innenfor en ramme på 60-70 timer per år for hvert løpende oppdrag, og - for de timene som Brandstorp selv utførte oppdraget og ikke hadde delegert til sin sekretær - med en timesats tilsvarende den offentlige salærsatsen som til enhver tid gjaldt for advokater i straffesaker og saker med fri rettshjelp. Brandstorp sendte fakturaer vedlagt timelister omtrent hver tredje måned. De vergetrengende som hadde midler til det betalte for oppdragene selv. De fleste hadde imidlertid så svak økonomisk evne at det kommunale overformyndet betalte fakturaene fra Brandstorp. Inntektene inngikk i sin helhet i Brandstorps advokatvirksomhet. Vergeoppdragene utgjorde år om annet opp til ca 2 millioner kroner i bruttoomsetning i hennes advokatvirksomhet. Brandstorp hadde de senere år ansatt en sekretær som hadde vergeoppdragene som en av sine arbeidsoppgaver, i den utstrekning Brandstorp selv ikke utførte dem.

Som retten kommer tilbake til ble vergemålsloven av 2010 satt i kraft fra 1.oktober 2013. Den nye loven innebar en rekke endringer i forhold til 1927-loven, også når det gjaldt reglene for godtgjørelse av vergeoppdrag.

Fram til 1.juli 2018 skjedde det imidlertid ikke endringer i Brandstorps faktureringspraksis og de vergetrengende eller overformynderiets/fylkesmannen betaling etter ikrafttredelse av den nye vergemålsloven. Brandstorp arbeid ble som tidligere honorert etter faktisk medgått tid med den offentlige salærsatsen.

Høsten 2017 varslet Fylkesmannen i Østfold advokatvergene i fylket om at man ønsket å bytte ut advokatverger i de vergeoppdragene hvor juridisk kompetanse ikke var nødvendig. Oppdragene likevel kunne beholdes dersom man benyttet en fast timegodtgjøring på kr 400 som unntaksvis kunne aksepteres. Det ble bedt om tilbakemelding på hvilke vergeoppdrag man hadde som ikke fordret juridisk kompetanse. Brandstorp besvarte dette med at alle hennes vergeoppdraget fordret slik kompetanse.

Etter en del korrespondanse våren 2018 sendt Fylkesmannen i Østfold den 30.mai 2018 forhåndsvarsel til Brandstorp om at hun ville bli byttet ut som verge i de 37 oppdragene hun hadde. Fylkesmannen hadde vurdert det slik at ingen av oppdragene fordret juridisk kompetanse. I brev 17.august 2018 til fylkesmannen anførte Brandstorp at det ikke var hjemmel til å bytte verge mot vergeklientens ønske fordi et bytte ville være til ugunst for den vergetrengende.

For ett av oppdragene traff fylkesmannen vedtak om bytte av verge. I den saken fremmet Brandstorp den 28.september 2018 begjæring om midlertidig forføyning for Fredrikstad tingrett med krav om utsatt iverksettelse av vedtaket. Da fylkesmannen deretter 5.oktober 2018 traff omgjøringsvedtak fordi man feilaktig hadde lagt til grunn at Brandstorp hadde bedt seg løst fra vervet som verge, ble oppnevningen av Brandstorp likevel opprettholdt.

I de andre oppdragene ble det ikke truffet vedtak om bytte av verge.

Den 24.september 2018 ble Brandstorp fra fylkesmannen varslet om «at arbeid utført fra og med 1.november 2018 ikke vil godtgjøres etter den offentlige salærsats, med mindre vi etter en konkret vurdering finner at arbeidet/oppdraget var av juridisk art og krevde utførelse av advokatverge».

Situasjonen i dag er at Brandstorp har sagt opp 19 av vergeoppdragene, 3 oppdrag er falt bort av andre grunner slik at 14 oppdrag gjenstår. Brandstorp har ennå ikke endelig avregnet sin bistand i de avsluttede oppdragene, foreløpig i påvent av utfallet av dette søksmålet. Hun har av samme grunn heller ikke fakturert godtgjørelse for arbeid utført etter 1.juli 2018 i noen av de løpende oppdragene.

Brandstorp reiste søksmål mot staten ved Justis- og beredskapsdepartementet ved stevning til Sarpsborg tingrett datert 19. desember 2018. Hun nedla påstand om fastsettelsesdom for at hun har krav på godtgjørelse per time etter den offentlige salærsats for alle de 37 vergeoppdragene hun da hadde pågående.

Staten leverte tilsvaret og påsto seg frifunnet.

Sarpsborg tingrett avsa 15. juli 2019 dom med slik domsslutning:

1. Vigdis Brandstorp har krav på godtgjørelse pr. time etter den offentlige salærsats for til sammen 37 vergeoppdrag i Fredrikstad og Moss som angitt i stevningen.
2. Hver av partene bærer sine sakskostnader.

Staten ved Justis- og beredskapsdepartementet har anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Ankeforhandling er holdt 11. mars 2020 i Borgarting lagmannsretts hus. Brandstorp møtte sammen med sin prosessfullmektig og forklarte seg. Staten møtte ved sin prosessfullmektig. Seniorrådgiver Nicolai Beck i Statens sivilrettsforvaltning var til stede under ankeforhandlingen, men forklarte seg ikke. Om bevisføringen for øvrig vises til rettsboka. Etter Brandstorps forklaring holdt partene hvert sitt hovedinnlegg med anledning til replikk og duplikk, jf. tvisteloven 29-18 andre ledd, jf. § 9-15 tiende ledd.

Den ankende part, **Staten v/ Justis- og beredskapsdepartementet**, har i hovedtrekk anført:

Overgangsregelen i vergemålsloven 2010 § 101 nr. 2 tredje punktum må forstås slik at eksisterende oppdrag etter vergemålsloven 1927 som videreføres ved ikrafttredelsen av ny lov, skal godtgjøres etter reglene i ny lov. Brandstorp har da krav på godtgjøring etter vergemålsloven 2010 § 30 og vergemålsforskriften § 16. Disse reglene er preseptoriske. Av disse reglene følger det at «advokatverger» bare har krav på godtgjøring etter den offentlige salærsatsen for advokater hvis vergeoppdraget krever juridisk kompetanse. I andre tilfeller har også «advokatverger» krav på godtgjøring etter reglene for faste verger. En slik lovforståelse følger av lovens ordlyd og klare uttalelser i forarbeidene. Det er ikke nødvendig å si opp vergeoppdraget etter vergemålsloven § 29. Lovgiver valgte bevisst den løsningen å videreføre eksisterende hjelpevergeoppdrag som vergeoppdrag etter reglene i den nye loven. Også reelle hensyn underbygger statens tolkning. Det er hensynet til vergehaver som er det sentrale hensynet bak reglene i vergemålsloven. Hensynet til vergen kan ikke tillegges stor vekt. Også hensynet til likebehandling av verger taler for statens tolkningsalternativ.

Det foreligger ingen avtale mellom Overformynderiet og Brandstorp som er til hinder for at de nye godtgjøringsreglene skal gjelde for henne.

Fylkesmannen har foretatt en konkret vurdering av om de aktuelle vergeoppdragene krever juridisk kompetanse og har korrekt kommet til at det ikke er adgang til å gi Brandstorp godtgjøring etter den offentlige salærsatsen.

Det er nedlagt slik påstand:

1. Staten ved Justis- og beredskapsdepartementet frifinnes.

2. Staten ved Justis- og beredskapsdepartementet tilkjennes sakskostnader for tingretten og lagmannsretten.

Ankemotparten, **Vigdis Brandstorp**, har i hovedtrekk anført:

Staten kan ikke ensidig endre tidligere avtalt godtgjørelse for vergeoppdrag uten å gå veien om en oppsigelse av vergeoppdraget etter vergemålsloven § 29 og i tilfelle tilby fortsatt oppdrag på nye vilkår. Dette følger både av en korrekt fortolkning av overgangsregelen i vergemålsloven § 101 nr. 2 og på avtalegrunnlag.

Tingretten er kommet til riktig resultat, og Brandstorp er i det vesentlig enig i tingrettens begrunnelse.

Vergemålsloven § 101 nr. 2 må forstås slik at oppdraget som hjelpeverge fortsetter med det innhold som tidligere er besluttet. Det innebærer at staten ikke ensidig kan endre godtgjørelsen. Da videreføres ikke oppdraget med samme innhold. Det er tale om et nytt oppdrag. Staten er da henvist til å gå til oppsigelse av vergeoppdraget etter vergemålsloven § 29. Dette krever en individuell vurdering, og størrelsen på godtgjøringen vil da være ett av flere momenter i vurderingen av om vilkårene etter denne bestemmelsen er oppfylt.

Ordlyden i vergemålsloven § 101 nr. 2 taler for dette tolkningsalternativet. Forarbeidene gir ikke særlig veiledning for tolkningsspørsmålet på de punktene partene er uenige om. Sivilombudsmannen har i flere uttalelser lagt den lovtolkningen Brandstorp gjør gjeldende til grunn.

Uansett foreligger det en avtale om godtgjørelse mellom Overformynderiet og Brandstorp som er bindende for Fylkesmannen. Det er adgang for vergemålsmyndigheten til å inngå avtaler om godtgjørelse som er bindende for forvaltningen. Da kreves som et minimum lovhjemmel for å gripe inn i eksisterende avtaler til skade for den annen part.

Det er nedlagt slik påstand:

1. Anken forkastes.
2. Vigdis Brandstorp tilkjennes sakskostnader for tingretten og lagmannsretten.

Lagmannsretten ser slik på saken:

Spørsmål for lagmannsretten

Hovedspørsmålet i saken er om godtgjøringsreglene i vergemålsloven 2010 gjelder for godtgjøring til advokater i vergeoppdrag som eksisterte da vergemålsloven 2010 trådte i kraft i 2013. Dette beror på en fortolkning av overgangsreglene i vergemålsloven 101 nr. 2.

Dersom det er vergemålsloven 2010 som gjelder, blir det spørsmål om hvordan godtgjøringsreglene i lovens § 30 og vergemålsforskriften § 16 skal forstås for advokater som fortsetter eksisterende vergeoppdrag etter den nye lovens ikrafttredelse. Endelig er det et spørsmål om Brandstorp har en avtale om godtgjøring med Overformynderiet, som uansett er til hinder for at staten ensidig reduserer hennes godtgjøring uten å gå til oppsigelse av vergeoppdraget etter vergemålsloven § 29.

Saken står i samme stilling som for tingretten med hensyn til partenes anførsler og bevis.

Lagmannsretten finner det hensiktsmessig å først gi en redegjørelse for godtgjøringsreglene i vergemålsloven 1927 og vergemålsloven 2010. I den sammenheng er det hensiktsmessig å drøfte spørsmålet om Brandstorps krav kan forankres i en fortolkning av vergemålsloven § 30 uavhengig av hva som følger av en fortolkning av overgangsbestemmelsen i § 101 nr. 2.

Godtgjøringsreglene etter vergemålsloven 1927

Når det gjelder godtgjøringsreglene etter vergemålsloven 1927, vises det til tingrettens redegjørelse, som hitsettes:

Oppnevning og godtgjøring av verger i det tidsrommet Brandstorp ble oppnevnt, var regulert av dagjeldende vergemålslov av 1927. Her fremgikk at de kommunale overformynderiene hadde adgang til å engasjere faste personer til å påta seg vergeoppdrag for en eller flere vergetrengende. Opprinnelig var adgangen til å tilstå vederlag til vergene begrenset til de tilfeller hvor vergemålet var særlig arbeidskrevende, men etter en lovendring i 1990 ble dagjeldende lovs § 17 endret slik at den oppnevnte vergen fikk krav på dekning av nødvendige utgifter. I den utstrekning det var rimelig, kunne vergen også få dekket tapt arbeidsfortjeneste eller få vederlag. Dette var overlatt til overformynderiets skjønn, uten at det var gitt generelle retningslinjer for skjønnets. Det fremgår av forarbeidene til endringsloven at «loven ikke bør stenge for muligheten til å gi godtgjøring der dette er nødvendig for å få verger» jf Ot prp nr 45 (1989-90) side 29. Departementet ga også uttrykk for at det for oppnevnte verger «gjennomgående (vil) være naturlig å avklare retningslinjene for godtgjøringen ved oppnevningen». Det fulgte også av samme bestemmelse at utgifter og vederlag skulle dekkes av den vergetrengende selv, bortsett fra de tilfeller hvor denne ikke hadde midler eller midlene var for ubetydelige til å dekke kostnadene selv. Da ble kostnadene dekket av kommunen i stedet.

Av interesse for tidligere regler og praksis vedrørende vergegodtgjørelse er også Håndbok for overformynderiene utgitt av Justisdepartementet i 2006. Her fremgikk at godtgjørelse til advokater kom i en særstilling. Betaling til disse ble fastsatt avhengig av hvilken gruppe arbeidet faller inn under:

Gruppe A: vanlig vergeoppdrag som ikke krever juridisk kompetanse
Gruppe B: Juridisk bistand som oppfyller vilkårene for fri rettshjelp
Gruppe C: Annen juridisk bistand

Gruppe A «omfatter også enkle juridiske spørsmål som legfolk løser uten å kontakte advokat. Når det [gjelder] disse oppgavene skal advokatens betaling være som for øvrige verger». Det ble likevel uttalt at det ofte vil være rimelig at advokater får vederlag for arbeid som verger, fordi det å være verge er en naturlig del av deres virksomhet, og at det «normalt anses rimelig å sette vederlaget lik de offentlige salærsatser for advokater».

Godtgjøringsreglene etter vergemålsloven 2010

I vergemålsloven 2010 § 30 er det fastslått at «[v]ergen har krav på godtgjøring for arbeidet som verge og har rett til å få dekket nødvendige utgifter i forbindelse med vergeoppdraget».

Utgangspunktet er fremdeles at vergehaver dekker vergens godtgjøring og utgifter, men for vergehavere med inntekt og formue under fastsatte grenser vil staten betale kostnadene ved vergemålet.

Nærmere regler om godtgjøringen til verger er gitt i vergemålsforskriften § 16. Bestemmelsen lyder slik:

§ 16. Godtgjøring til vergen

Innenfor rammene av lov, forskrift, vedtak eller instruks inngår fylkesmannen en avtale med vergen om de nærmere forhold knyttet til vergeoppdraget. For vergeoppdrag som bare omfatter økonomiske forhold, ytes det etter søknad en fast årlig godtgjøring på kr 3500 til alminnelige verger og kr 7500 til faste verger.

For vergeoppdrag som bare omfatter personlige forhold, ytes det etter søknad en fast årlig godtgjøring på kr 2000 til alminnelige verger og kr 4500 til faste verger.

Omfatter vergeoppdraget både økonomiske og personlige forhold, ytes det etter søknad en fast årlig godtgjøring på kr 4000 til alminnelige verger og kr 10 000 til faste verger.

Dersom omfanget av oppdraget tilsier det, kan det unntaksvis gis godtgjøring time for time etter en timesats på inntil kr 200 for alminnelige verger og inntil kr 400 for faste verger. Advokater som oppnevnes som verge, lønnes etter den offentlige salærsats, jf. forskrift 3. desember 1997 nr. 1441 om salær fra det offentlige til advokater m.v. § 2. Vergen må godtgjøre at en fast årlig sats ikke gir en rimelig dekning, og dokumentere timeforbruk for vergearbeidet. Fylkesmannen bør i det enkelte tilfelle sette en grense for hvor mange timer som kan brukes til oppdraget.

Etter bestemmelsen gis godtgjøringen til vergen som hovedregel i form av en fast årlig sats. Hvilken sats vergen har krav på, beror på vergeoppdragets omfang og om vergen er

alminnelig verge eller fast verge. Ordningen med faste verger er ny med vergemålsloven 2010 og innebærer at fylkesmannen skal sørge for å ha et korps med faste verger for å ivareta behovet for verger i tilfeller der det ikke finnes frivillige, alminnelige verger. Det var, som lagmannsretten kommer tilbake til nedenfor, et klart formål med de nye reglene å redusere bruken av advokater som verge, og dermed kostnadene ved vergemålsordningen.

Unntaksvis kan vergens arbeid godtgjøres time for time. Satsen er da 200 kroner for alminnelige verger og 400 kroner for faste verger. Fylkesmannen skal som regel fastsette en timeramme for oppdraget.

I § 16 fjerde ledd andre punktum framgår det at advokater som oppnevnes som verge, lønnes etter den offentlige salærsatsen. Denne bestemmelsen innebærer imidlertid ikke at alle advokater som har vergeoppdrag, skal ha offentlig salærsats.

I forarbeidene er det lagt til grunn at godtgjøring etter offentlig salærsats bare er aktuelt for oppdrag det kreves juridisk kompetanse. I andre tilfeller skal også advokater oppnevnes og godtgjøres som faste verger. Det vises til NOU 2004: 16 side 176-177:

Oppnevning av advokat o.l. som verge, bør ikke skje med mindre vedkommendes økonomi kan bære utgiftene uten noen vesentlig belastning og det i det konkrete tilfelle er nødvendig med sakkyndig bistand til forvaltningen av de eiendeler som ikke skal forvaltes av overformynderiet. Med forbehold for de faste verger, jf utk. § 5-4, bør det bare i slike tilfelle oppnevnes en advokat med vanlig salærnivå, og utvalget antar det sjelden vil være aktuelt. At det kan være vanskelig å rekruttere verger, er i seg selv ingen grunn til å oppnevne en advokat med slike godtgjørelser.

Og videre på side 179:

Bakgrunnen for at det er et behov for faste verger, er for det første at det i dag gjennomgående er vanskelig å finne egnede verger og hjelpeverger. Utvalget antar at behovet for verger vil øke, blant annet som følge av en stadig voksende eldrebefolkning og endringer i familiestrukturene. Samtidig er det i befolkningen generelt større velstand, dette vil og gjelde personer med vergebehov. Det bør derfor legges opp til et system hvor alle kan sikres kompetente verger. I dag blir det ofte oppnevnt advokat som verge i de tilfeller der det ikke finnes noen i kretsen rundt den hjelpetrengende som ønsker, eller er skikket til, å være hjelpeverge. Det samme vil ofte være tilfelle der det er uenighet blant de nærstående. Dette er en dyr ordning for den hjelpetrengende, og det er ofte oppdrag som ikke er av en slik art at det er nødvendig med advokat. Utvalget er av den oppfatning at advokat kun bør oppnevnes der det kreves av hensyn til oppdragets art. Utvalget ser likevel ikke bort fra at det vil være advokater som ønsker å ta oppdrag som faste verger, jf det som er sagt ovenfor om erfaringene i Danmark. Men med mindre oppdraget, eller deler av det, krever juridisk kompetanse, bør de honoreres etter de satser som generelt gjelder for faste verger

Uttalelsene ble fulgt opp i Ot. prp. nr. 110 (2008-2009), se side 83-84 og 185.

Til tross for formuleringen i vergemålsforskriften § 16 fjerde ledd andre punktum, må bestemmelsen i § 16 når den leses i sin helhet, fortolkes slik at den følger opp de klare uttalelsene i forarbeidene. Advokater skal godtgjøres etter den offentlige salærsatsen dersom oppdraget krever juridisk kompetanse. I andre tilfeller skal de honoreres etter satsene for faste verger. Disse reglene er preseptoriske. I § 16 første ledd første punktum er det fastsatt at fylkesmannen skal inngå avtale med vergen, men denne avtalen må inngås «innenfor rammen av lov, forskrift, vedtak eller instruks».

Slik lagmannsretten forsto partenes innlegg under ankeforhandlingen er det ingen uenighet om at vergemålsforskriften § 16 skal fortolkes slik som redegjort for ovenfor. Det er uklart for lagmannsretten om Brandstorp likevel anfører at det gjelder et unntak etter bestemmelsen for advokater i eksisterende oppdrag uavhengig av hva som følger av overgangsregelen i § 101 nr. 2, altså slik at hennes krav kan forankres i en fortolkning av vergemålsloven § 30 dersom det er slik at det er de nye godtgjøringsreglene som gjelder.

Etter lagmannsrettens syn gir ikke vergemålsforskriften § 16 rom for en slik fortolkning. Dersom bestemmelsen kommer til anvendelse for eksisterende oppdrag som ble videreført etter ikrafttreddelsen av ny lov, vil Brandstorp bare ha krav honorar etter den offentlige salærsatsen for oppdrag der det er behov for advokatbistand.

Fylkesmannen har foretatt en konkret vurdering og kommet til at ingen av Brandstorps oppdrag krever advokatbistand. Brandstorp har heller ikke gjort gjeldende at oppdragene krever juridisk kompetanse.

Det vil derfor være fortolkningen av overgangsbestemmelsen i vergemålsloven § 101 nr. 2 som vil avgjøre hvilken godtgjøring hun har krav på.

Overgangsbestemmelsen i vergemålsloven 2010 § 101 nr. 2

Vergemålsloven 2010 § 101 nr. 2 lyder slik:

Beslutning om opprettelse av hjelpevergemål etter lov 22. april 1927 nr. 3 om vergemål for umyndige gjelder også etter ikrafttreddelsen av loven her. Hjelpevergemålet regnes etter lovens ikrafttreddelse som et vergemål uten fratakelse av den rettslige handleevnen etter reglene i loven her og med det innhold som er besluttet for hjelpevergemålet. Oppdraget som hjelpeverge fortsetter etter lovens ikrafttreddelse som et oppdrag som verge etter reglene i loven her og med det innhold som er besluttet for hjelpevergemålet

Det framgår av bestemmelsens første og andre punktum at tidligere hjelpevergemål fortsetter som vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne etter loven her. Vergemålet skal ha det innhold som er besluttet for hjelpevergemålet.

Det er fortolkningen av tredje punktum som er omtvistet i vår sak:

Oppdraget om hjelpeverge fortsetter etter lovens ikrafttredelse som et oppdrag som verge etter reglene i loven her og med det innhold som er besluttet for hjelpevergemålet. (Understreket her,)

Statens tolkningssyn er at eksisterende hjelpevergeoppdrag etter ny lovs ikrafttredelse skal reguleres av «reglene i loven her», herunder reglene om godtgjøring. Det «innhold som er besluttet for hjelpevergemålet» sikter til vergemålets innhold. Statens syn beror på en sontring mellom *oppdraget* og *vergemålet*.

Brandstorps tolkningssyn er at bestemmelsens ordlyd - eksisterende hjelpevergeoppdrag «fortsetter» «med det «innhold som er besluttet for hjelpevergemålet» - betyr at godtgjøringen reguleres av vergemålsloven 1927. Dette følger av at oppdraget «fortsetter», og med dette tolkningssynet er godtgjøringen til vergen en del av det «innholdet som er besluttet for hjelpevergemålet».

Etter lagmannsrettens syn trekker bestemmelsens ordlyd i retning av det tolkningsalternativet staten gjør gjeldende. Bestemmelsen omtaler ikke godtgjøringsreglene direkte, men den bygger på en sontring mellom hjelpevergeoppdraget og hjelpevergemålet. Bestemmelsens siste punktum gjelder uttrykkelig «oppdraget som hjelpeverge». Dette oppdraget fortsetter for det første etter «etter reglene i loven her» og for det andre «med det innhold som er besluttet for hjelpevergemålet». Begrepet «innhold» er knyttet til «hjelpevergemålet». Det tolkningsalternativet som Brandstorp gjør gjeldende innebærer at formuleringen «etter reglene i loven her» ikke får noen selvstendig betydning.

Lagmannsretten mener videre at det etter en alminnelig språklig fortolkning er mest nærliggende å forstå (*hjelpe*)*vergemålets innhold* slik at det sikter til den rettslige kompetansefordelingen mellom vergen og vergehaver. Dette innebærer for eksempel at dersom hjelpevergemålet omfattet personlige og økonomiske forhold fortsetter det etter den nye lovens ikrafttredelse som et vergemål som omfatter personlig og økonomiske forhold. Det er utvilsomt i denne betydningen – som et spørsmål om kompetanse – begrepet «innhold» er benyttet i § 101 nr. 2 andre punktum. Det er også slik «vergemålets innhold» er brukt i vergemålsloven 2010 § 21. Bestemmelsen første til tredje ledd lyder slik:

Vergemålets innhold og omfang

Vergemålet innebærer at det oppnevnes en verge for personen som er satt under vergemål, jf. § 32. I den utstrekning personen har den rettslige handleevnen i behold, jf. § 22, kan han eller hun selv foreta rettslige handlinger og råde over sine midler. Han eller hun kan også kalle tilbake en disposisjon som er foretatt av vergen, så lenge ingen har ervervet rett etter den.

Vergemålet kan omfatte økonomiske og personlige forhold.

Et vedtak om vergemål skal uttrykkelig ta stilling til omfanget av vergemålet, herunder om det skal begrenses saklig eller i tid. Vergemålet skal ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig.

Bestemmelsen i vergemålsloven 2010 § 21 taler klart for at «det innhold som er besluttet for hjelpevergemålet» i § 101 nr. 2 må fortolkes slik staten gjør gjeldende. Sammenhengen mellom reglene tilsier at *vergemålets innhold* fortolkes på samme måte i begge regler, og vergemålsloven § 21 tilsier også at en slik fortolkning er i samsvar med lovgivers intensjon. Det tilføyes at begrepene «omfang» og «innhold» synes å bli brukt om hverandre i lovteksten uten noen skarp avgrensning mellom begrepene.

Lagmannsretten går etter dette over til hva som kan utledes av forarbeidene:

I forarbeidene, Prop. 46 L (2012-2013) side 18-19, er valget om å videreføre eksisterende hjelpevergemål begrunnet slik:

Et viktig spørsmål som vil reise seg i forbindelse med ikrafttreddelsen av loven, er om og på hvilken måte beslutninger om opprettelse av hjelpevergemål og umyndiggjøring fortsatt vil gjelde etter ikrafttreddelsen. Den nye loven har ikke regler verken om hjelpevergemål eller umyndiggjøring, jf. punkt 3.2.1. Det ville være svært upraktisk om alle beslutninger om opprettelse av vergemål skulle falle bort, slik at det etter ikrafttreddelsen av den nye loven må treffes nye beslutninger for enhver person som i dag har hjelpeverge eller er umyndiggjort. Departementet mener derfor at man bør ha en overgangsordning som innebærer at vergemål og hjelpevergemål som er opprettet etter tidligere lovgivning, fortsetter etter at den nye loven er trådt i kraft, men da med et innhold som er tilpasset reglene i den nye loven.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at en beslutning om hjelpevergemål skal fortsette å gjelde også etter at vergemålsloven 2010 er trådt i kraft, men da slik at hjelpevergemålet fra dette tidspunktet regnes som et vergemål uten fratakelse av den rettslige handleevnen etter den nye lovens regler om dette. Dette innebærer at beslutningen videreføres etter det regelsettet i den nye loven som er mest i samsvar med hjelpevergemål etter tidligere lovgivning. Hjelpevergemålets omfang følger av beslutningen om opprettelse av hjelpevergemålet, og dette bør være bestemmende også for vergemålets omfang etter den nye loven. Vergen vil dermed fortsette med det samme oppdraget som før. Utover dette vil det være den nye loven som gjelder. Dersom det er behov for å endre vergemålet, vil dette kunne skje etter den nye lovens regler.

Etter lagmannsretten syn kan det av disse uttalelsene utledes to hovedpunkter av betydning for vår sak:

For det første framgår det at lovgiver uttrykkelig valgte å videreføre eksisterende hjelpevergeoppdrag i stedet for å foreta nyoppnevnelser i alle oppdrag fordi noe annet ville være svært upraktisk.

For det andre framgår det at hjelpevergemålet skal fortsette som et vergemål, men tilpasset reglene i den nye loven. Dette er presisert slik at hjelpevergemålets omfang fortsetter, men utover dette vil det være den nye loven som regler. Vergemålets omfang må etter lagmannsrettens syn forstås slik som redegjort for ovenfor, det viser til den rettslige kompetansefordelingen mellom vergen og vergehaver. Når det uttales at «(v)ergemålet vil [...] fortsette med det samme oppdraget som før», er dette knyttet opp mot videreføringen av hjelpevergemålets omfang. Vergen fortsetter altså oppdraget med den samme kompetansen som tidligere.

I de spesielle merknadene til § 101 nr. 2, Prop. 46 L (2012-2013) på side 27, har lovgiver uttrykkelig tatt stilling til hvilke godtgjøringsregler som skal gjelde:

Det er presisert i tredje punktum i nr. 2 og nr. 3 at vergeoppdraget fortsetter også etter at den nye loven er i kraft. Det vil dermed ikke være behov for å oppnevne vergen på nytt. Ved hjelpevergemål vil vergen fortsette med det oppdraget han eller hun fikk ved oppnevningen. Ved umyndiggjøring vil vergens oppdrag ha det innhold som gjelder for vergemål med full fratakelse av den rettslige handleevnen etter den nye lovens regler.

For øvrig vil det være den nye lovens regler som regulerer vergeoppdraget, blant annet reglene i § 29 om opphør av vervet som verge, § 30 om godtgjøring og dekning av utgifter og kapittel 6 om utførelsen av vergeoppdraget.

På bakgrunn av disse uttalelsen finner lagmannsretten det klart at lovgivers intensjon har vært at ny lov skal regulere eksisterende vergers godtgjøring i oppdrag som fortsetter, og at dette skal skje uten at fylkesmannen må gå veien om oppsigelse av oppdraget i vergemålsloven § 29.

Lagmannsretten er enig med staten i at reelle hensyn trekker i samme retning. Hensynet til likebehandling av verger og vergehavere uavhengig av om oppnevningen har skjedd etter ny eller tidligere vergemålslov tilsier at alle vergeoppdrag etter ikrafttredelsen av ny lov godtgjøres etter reglene i denne loven. Hensynet til vergens næringsinteresser kan ikke tillegges avgjørende vekt. Dette vil føre til at de fleste advokatverger vil avslutte sine oppdrag fordi honoraret ikke er forenlig med å drive advokatvirksomhet. Dette kan ramme vergehavere som ønsker å fortsette med sin hjelpeverge. Imidlertid kan heller ikke dette hensynet tillegges avgjørende vekt. Det var en klar intensjon fra lovgivers side at de nye godtgjøringsreglene og nyordningen med faste verger skulle redusere bruken av advokat som verger, og dermed vergehavernes og det offentliges utgifter til vergemålsordningen, jf redegjørelsen ovenfor med henvisninger til forarbeidene.

Sivilombudsmannen har i tre uttalelser fortolket overgangsregelen i vergemålsloven 2010 § 101 nr. 2 slik advokater som var oppnevnt som hjelpeverger ved ikrafttredelsen av ny lov, har krav på at den godtgjørelsen de hadde videreføres.

I den første uttalelsen, som omfatter sakene SOM-2014-3357 og SOM 2014-3361, kom Sivilombudsmannen til at vergeoppdrag som videreføres, også omfatter godtgjøringen dersom endringen ikke var avklart med hjelpevergen før ikrafttreddelsen av ny lov. I SOM-2015-2842 kom Sivilombudsmannen til at overgangsbestemmelsen må tolkes slik at den også omfatter videreføring av avtalte forutsetninger om godtgjøring for vergeoppdraget. Under henvisning til denne avgjørelsen ble konklusjonen den samme i SOM-2016-2647.

Vurdert opp mot det samlede rettskildebildet finner ikke lagmannsretten å kunne legge avgjørende vekt på Sivilombudsmannens uttalelser, jf. HR-2016-229-A. Sivilombudsmannen har i sine uttalelser ikke sondret mellom vergeoppdraget og vergemålet ved fortolkningen av «det innhold som er besluttet for hjelpevergemålet». Sivilombudsmannen har fortolket dette som «oppdragets innhold», herunder individuelt fastsatte bestemmelser om godtgjøring, se SOM-2015-2842, mens lagmannsretten mener at både lovens ordlyd og forarbeidene taler for at dette fortolkes som «vergemålets innhold». Sivilombudsmannen har i de to første uttalelsene heller ikke drøftet uttalelsen i forarbeidene til vergemålsloven 2010 § 30, som eksplisitt nevner de nye godtgjøringsreglene som eksempler på regler i den nye loven som vil få anvendelse på eksisterende vergeoppdrag. I SOM 2015-2842 uttales det at selv om uttalelsen i forarbeidene isolert sett taler for at intensjonen har vært at de nye godtgjøringsreglene skulle gjelde for alle oppdrag, er det «sett i lys av vergemålslovens øvrige forarbeider og forhistorie, [...] ikke gitt at dette var lovgivers intensjon». Sivilombudsmannen viser deretter til at vergemålsloven 2010 gir alle verger krav på godtgjøring, og uttaler:

At de nye reglene også skulle komme verger som var oppnevnt under vergemålsloven 1927 til gode, fremstår som både naturlig og rimelig. Et annet spørsmål er om det også har vært meningen at de nye reglene om godtgjøring skulle gripe inn i etablerte ordninger til skade for vergen. Dette tolkningsspørsmålet – og de prinsipielle og praktiske sidene ved et slikt inngrep i etablerte ordninger – er ikke drøftet i forarbeidene. Det fremstår derfor som uklart om Stortinget har hatt et bevisst forhold til denne problemstillingen ved vedtakelsen av overgangsbestemmelsen. Dette – sammenholdt med den faktiske vedtatte ordlyden i § 101 nr. 2 – tilsier at de gjengitte uttalelsene i Prop, 46 L (2012-2013) ikke kan tillegges avgjørende vekt ved løsningen av det tolkningsspørsmålet som er aktualisert i As tilfelle.

Lagmannsretten ser annerledes på dette. Som redegjort for ovenfor framgår det etter lagmannsrettens syn klart av den aktuelle forarbeidsuttalelsen at intensjonen har vært at de nye godtgjøringsreglene skal gjelde også for eksisterende oppdrag som videreføres ved ikrafttreddelsen. Det samme understøttes av lovens ordlyd slik lagmannsretten fortolker denne. Når det gjelder lovens forhistorie og øvrige forarbeidsuttalelser, vises det til at det var en uttrykt intensjon å redusere bruken av advokatverger, jf. ovenfor. Lagmannsretten kan heller ikke se hvilke prinsipielle og praktiske sider ved endringen det siktes til. Endringen reiser etter lagmannsrettens syn ikke spørsmål etter Grunnloven § 97, og det er heller ikke anført fra Brandstorps side. Lagmannsretten kan etter dette ikke se at det er uklart om Stortinget har hatt et bevisst forhold til at endringen også ville gjelde for

eksisterende oppdrag, og dermed gripe negativt inn i godtgjøringen av advokater som var oppnevnt etter vergemålsloven 1927.

Etter en samlet vurdering av lovens ordlyd og de øvrige rettskildene er det lagmannsrettens konklusjon at overgangsbestemmelsen i vergemålsloven 2010 § 101 nr. 2 skal fortolkes slik at lovens godtgjøringsregler skal gjelde for alle vergeoppdrag som videreføres etter lovens ikrafttredelse.

Brandstorp har også anført at hun har krav på offentlig salærsats på grunnlag av avtale som hindrer staten i å gjennomføre en slik vesentlig endring i godtgjøringen til skade for henne uten å gå veien om oppsigelse av oppdraget etter vergemålsloven § 29. En slik ensidig endring, anføres det, må i alle fall kreve klar lovhjemmel.

Lagmannsretten har vanskelig for å se hvordan anførselen om avtale kan få selvstendig betydning i saken. Brandstorp gjør som nevnt ikke gjeldende at lovendringen er strid med tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97. Det er etter lagmannsrettens syn klart at det ikke foreligger en avtale om godtgjøringen mellom Brandstorp og Overformynderiet som er beskyttet mot senere lovgivning. Det er ingen uklarhet ved lovhjemmelen som kan føre til et annet resultat.

Etter dette har anken ført fram.

Staten frifinnes for Brandstorps krav om godtgjøring etter offentlig salærsats.

Sakskostnader

Staten har vunnet saken og har krav på sakskostnader etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første og andre ledd. Lagmannsretten finner imidlertid at tungtveiende grunner gjør det rimelig at sakskostnader ikke tilkjennes for noen instanser, jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd, jf. § 20-9 andre ledd.

Saken gjelder et uavklart tolkningsspørsmål, som det har vært i statens interesse å få avklart. Det har framkommet under ankeforhandlingen at fylkesmennene i en periode etter ikrafttredelsen praktiserte reglene ulikt. Det vises også til Sivilombudsmannens uttalelser. Etter lagmannsrettens syn har Brandstorp hatt god grunn til å få spørsmålet prøvd for domstolene.

Dommen er enstemmig.

DOMSSLUTNING:

1. Staten ved Justis- og beredskapsdepartementet frifinnes.
2. Hver av partene bærer sine sakskostnader for tingretten og lagmannsretten.

Kristel Heyerdahl

Kjersti Buun Nygaard

Anne Lise Rønneberg

Dokument i samsvar med undertegnet original.
Kevin Sollid Hermansen (signert elektronisk)